

ISSN: 3060-4613

MAKTABGACHA
VA MAKTAB
TA'LIMI VAZIRLIGI

O'zbekiston
Milliy Pedagogika
Universiteti

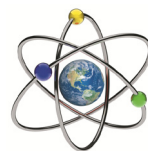
№7(2)
2026

- 13.00.00 Pedagogika fanlari
- 13.00.01 Pedagogika nazariyasi. Pedagogik ta'limotlar tarixi
- 13.00.02 Ta'lim va tarbiya nazariyasi va metodikasi (sohalar bo'yicha)
- 13.00.03 Maxsus pedagogika
- 13.00.04 Jismoniy tarbiya va sport mashg'ulotlari nazariyasi va metodikasi
- 13.00.05 Kasb-hunar ta'limi nazariyasi va metodikasi
- 13.00.06 Elektron ta'lim nazariyasi va metodikasi (ta'lim sohaları va bosqichlari bo'yicha)
- 13.00.07 Ta'limda menejment
- 13.00.08 Maktabgacha ta'lim va tarbiya nazariyasi va metodikasi
- 13.00.09 Ijtimoiy pedagogika
- 07.00.00 Tarix fanlari
- 19.00.00 Psixologiya fanlari
- 01.00.00 Fizika-matematika fanlari
- 02.00.00 Kimyo fanlari
- 03.00.00 Biologiya fanlari
- 09.00.00 Falsafa fanlari
- 10.00.00 Filologiya fanlari
- 11.00.00 Geografiya fanlari

M

AKTABGACHA VA AKTAB TA'LIMI

Pedagogika, psixologiya fanlariga ixtisoslashgan ilmiy jurnal

MAKTABGACHA VA MAKTAB TA'LIMI

*Elektron nashr. 298 sahifa,
13-iyul, 2026-yil.*

BOSH MUHARRIR:

Karimova E'zoza Gapirjanovna – O'zbekiston Respublikasi Maktabgacha va maktab ta'limi vaziri

BOSH MUHARRIR O'RINBOSARI:

Ibragimova Gulsanam Ne'matovna – Pedagogika fanlari doktori, professor

TAHRIRIYAT KENGASHI A'ZOLARI

Ibragimov X.I. – pedagogika fanlari doktori, akademik
Shoumarov G'.B. – psixologiya fanlari doktori, akademik
Qirg'izboyev A.K. – Tarix fanlari doktori, professor
Jamoldinova O.R. – pedagogika fanlari doktori, professor
Sharipov Sh.S. – pedagogika fanlari doktori, professor
Shermuhhammadov B.Sh. – pedagogika fanlari doktori, professor
Ma'murov B.B. – pedagogika fanlari doktori, professor
Madraximova F.R. – pedagogika fanlari doktori, professor
Kalonov M.B. – iqtisodiyot fanlari doktori, professor
Nabiyev D.X. – iqtisodiyot fanlari doktori, professor
Qo'ldoshev Q. M. – iqtisodiyot fanlari doktori, professor
Ikramxanova F.I. – filologiya fanlari doktori, professor
Ismagilova F.S. – psixologiya fanlari doktori, professor (Rossiya)
Stoyuxina N.Yu. – psixologiya fanlari nomzodi, dotsent (Rossiya)
Magauova A.S. – pedagogika fanlari doktori, professor (Qozog'iston)
Rejep O'zyurek – psixologiya fanlari doktori, professor (Turkiya)
Wookyu Cha – Koreya milliy ta'lim universiteti rektori (Koreya)
Polonnikov A.A. – psixologiya fanlari nomzodi, dotsent (Belarus)
Mizayeva F. O. – Pedagogika fanlari doktori, dotsent
Baybayeva M.X. – pedagogika fanlari doktori, professor
Muxsiyeva A.T. – pedagogika fanlari doktori, professor
Aliyev B. – falsafa fanlari doktori, professor
Abdullayeva N. Sh. – Pedagogika fanlari doktori (DSc), professor
Doniyorov S. M. – “Yangi O'zbekiston” va “Pravda Vostoka” gazetalari tahririyati DM bosh muharriri, O'zbekiston Respublikasida xizmat ko'rsatgan jurnalist, filologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
G'afurov D. O. – falsafa fanlari doktori (PhD)
Shomurodov R.T. – iqtisodiyot fanlari nomzodi (PhD), dotsent
Mirzayeva F. O. – pedagogika fanlari doktori (DSc), dotsent
Jalilova S.X. – psixologiya fanlari nomzodi (PhD), dotsent
Bafayev M.M. – psixologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Usmonova D.I. – Samarqand iqtisodiyot va servis institute dotsenti
Saifnazarov I. – falsafa fanlari doktori, professor
Nematov Sh.E. – pedagogika fanlari nomzodi (PhD)
Tillashayxova X.A. – psixologiya fanlari nomzodi (PhD), dotsent
Yuldasheva F.I. – pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Yuldasheva D.B. – filologiya fanlari bo'yicha falsafa (PhD) doktori, dotsent
Tangriyev A. T. – Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti kafedra professori
Ashurov R. R. – psixologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Panjiyev M. A. – Qashqadaryo viloyati Maktabgacha va maktab ta'limi boshqarmasi boshlig'ining birinchi o'rinbosari
Xudayberganov N. A. – Xorazm Ma'mun akademiyasi Tabiiy fanlar bo'limining katta ilmiy xodimi, biologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
Vaxobov Anvar Abdusattor o'g'li – Pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori, dotsent

Muassis: “Tadbirkor va ishbilarmon” MChJ

Hamkorlarimiz: O'zbekiston Respublikasi Maktabgacha va maktab ta'limi vazirligi, O'zbekiston milliy pedagogika universiteti

EDITOR-IN-CHIEF:

Karimova E'zoza Gapirzhanovna – Minister of Perschool and School Education of the Republic of Uzbekistan

DEPUTY EDITOR-IN-CHIEF:

Ibragimova Gulsanam Ne'matovna – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

EDITORIAL BOARD MEMBERS:

Ibragimov X.I. – Doctor of Pedagogical Sciences, Academician

Shoumarov G'. B. – Doctor of Psychological Sciences, Academician

Qirg'izboyev A. K. – Doctor of Historical Sciences, Professor

Jamoldinova O.R. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Sharipov Sh.S. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Shermuhhammadov B.Sh. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Ma'murov B.B. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Madraximova F.R. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Kalonov M.B. – Doctor of Economic Sciences, Professor

Nabiyev D.X. – Doctor of Economic Sciences, Professor

Koldoshev K. M. – Doctor of Economic Sciences, Professor

Ikramxanova F.I. – Doctor of Philological Sciences, Professor

Ismagilova F.S. – Doctor of Psychological Sciences, Professor (Russia)

Stoyuxina N.Yu. – Candidate of Psychological Sciences (PhD), Associate Professor (Russia)

Magauova A.S. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor (Kazakhstan)

Rejep O'zyurek – Doctor of Psychological Sciences, Professor (Turkey)

Wookyu Cha – President of the National University of Education, Korea (South Korea)

Polonnikov A.A. – Candidate of Psychological Sciences (PhD), Associate Professor (Belarus)

Mizayeva F. O. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Baybayeva M.X. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Muxsiyeva A.T. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Aliyev B. – Doctor of philosophy, professor

Abdullayeva N. Sh. – Doctor of Pedagogical Sciences (DSc), Professor

Doniyorov S. M. – Editor-in-Chief of the DM Editorial Office of the newspapers “Yangi O'zbekiston” and “Pravda Vostoka”, Honored Journalist of the Republic of Uzbekistan, Doctor of Philosophy (PhD) in Philology, Associate Professor

Gafurov D. O. – Doctor of Philosophy (PhD)

Shomurodov R.T. – Candidate of Economic Sciences (PhD), Associate Professor

Mirzayeva F. O. – Doctor of Pedagogical Sciences (DSc), Associate Professor

Jalilova S.X. – Candidate of Psychological Sciences (PhD), Associate Professor

Bafayev M.M. – Doctor of Philosophy in Psychological Sciences (PhD), Associate Professor

Usmonova D.I. – Associate Professor, Samarkand Institute of Economics and Service

Saifnazarov I. – Doctor of philosophy, professor

Nematov Sh.E. – Candidate of Pedagogical Sciences (PhD)

Tillashayxova X.A. – Candidate of Psychological Sciences (PhD), Associate Professor

Yuldasheva F.I. – Doctor of Philosophy in Pedagogical Sciences (PhD), Associate Professor

Yuldasheva D.B. – Doctor of Philosophy (PhD) in Philological Sciences, Associate Professor

Tangriyev A.T. – is a professor of Tashkent State University of Economics

Ashurov R. R. – Doctor of Philosophy (PhD) in Psychology, Associate Professor

Panjiyev M. A. – First Deputy Head of the Department of Preschool and School Education of the Kashkadarya Region

Khudaiberganov N. A. – Senior Researcher of the Department of Natural Sciences of the Khorezm Mamun

Academy, Doctor of Philosophy (PhD) in Biological Sciences

Vakhobov Anvar Abdusattor oğlu – Doctor of Philosophy in Pedagogical Sciences, Associate Professor

“Maktabgacha va maktab ta'limi” jurnali O'zbekiston Respublikasi Oliy attestatsiya komissiyasining quyidagi qarorlariga asosan pedagogika va psixologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD) hamda fan doktori (DSc) ilmiy darajasiga talabgorlarning dissertatsiyalaridagi asosiy ilmiy natijalarni chop etish uchun milliy ilmiy nashrlar ro'yxatiga kiritilgan:

Pedagogika fanlari bo'yicha: OAK Kengashi tavsiyasi (26.08.2024-y., №11-05-4381/01) asosida:

- Ekspert kengashi (29.10.2024-y., №10)
- Rayosat qarori (31.10.2024-y., №363/5)

Psixologiya fanlari bo'yicha: Toshkent davlat pedagogika universiteti murojaatiga asosan OAK tavsiyasi (24.04.2025-y., №11-05-2566/01):

- Ekspert kengashi (25.05.2025-y., №10)
- Rayosat qarori (08.05.2025-y., №370/5)

“Maktabgacha va maktab ta'limi”
jurnali

26.09.2023-yildan

O'zbekiston Respublikasi Prezidenti
Administratsiyasi huzuridagi Axborot
va ommaviy kommunikatsiyalar
agentligi tomonidan **№C-5669363**
reyestr raqami tartibi bo'yicha
ro'yxatdan o'tkazilgan.

Litsenziya raqami: **№136361**

MUNDARIJA

Bolalik davridagi autizmning turli shakllarini differensial tashxislash	10
<i>Saydaliyeva Xojiya Abduljalil qizi</i>	
Autizm spektri buzilishi bo'lgan bolalarda kommunikativ ko'nikmalarni shakllantirishda qo'llaniladigan korreksion ish tamoyillari	14
<i>Karimova Zulfiya Abduraxmanovna, Saydaliyeva Xojiya Abduljalil qizi</i>	
Bo'lajak o'qituvchilarda axborot iste'mol madaniyatini rivojlantirishning psixologik-pedagogik asoslari	19
<i>Dadonova Aziza Tulkunovna</i>	
Ilk o'spirinlik yoshidagi o'quvchilarning o'z-o'ziga bo'lgan munosabatini psixologik tahlili	23
<i>Mamaradjabova Bog'zoda Abdilxakimovna, Panjiyeva Nargiza Botirovna</i>	
Oliy ta'lim tizimida muammoli o'qitish texnologiyasi	30
<i>Tuksanova Zilola Izatulloyevna</i>	
Shahar va qishloq yuqori sinf o'quvchilarida irodaviy sifatlarning qiyosiy tahlili	35
<i>Mamaradjabova Bog'zoda Abdilxakimovna, Panjiyeva Nargiza Botirovna</i>	
Organik kimyo ta'limida ochiq tipli STEAM loyihalarini loyihalashning didaktik modeli va uni amaliyotga joriy etish metodikasi	41
<i>Bo'riyev Rashidbek O'ktamjonovich</i>	
Kasbiy kompetentlikni oshirishda raqamli ta'lim vositalari va interaktiv metodlardan foydalanish	47
<i>Fazildjanova Nilufar Xikmatdjanovna</i>	
Tadbirkorlik faoliyatini innovatsion va ta'lim ekotizimidagi roli	50
<i>Mirzayeva Nigora Ibrohimjon qizi</i>	
Kasbiy ta'lim muassasalarida strategik boshqaruvni joriy etishning nazariy-metodologik asoslari	54
<i>Qobilov Voxidjon Zoxidovich</i>	
Психологические факторы мотивации личности в обучении иностранному языку	58
<i>Мухамеджанова Римма Рашидовна</i>	
Jadid ma'rifatparvarlarining boshlang'ich ta'lim-tarbiya jarayonida o'quvchilarda kitobxonlik fazilatlarini va madaniyatini shakllantirishdagi pedagogik tajribalari	66
<i>Ahmadov Olimjon Shodmonovich, Fayzilova Mohinur Azamhon qizi</i>	
Talabalarda kelajakni strategik modellashtirish layoqatini rivojlantirish bo'yicha ilg'or xorijiy va mahalliy tajribalarning qiyosiy-pedagogik tahlili	70
<i>Sadriddinova Feruza Meliyevna</i>	
Bo'lajak pedagoglarda kreativ fikrlashni rivojlantirishda fanlararo abstsessial va ordinal bog'liqlikka asoslangan metodik ta'minotni takomillashtirish	75
<i>Xudayberganov G'ayrat Quranboyevich</i>	
Maktablarda chaqiruvga qadar boshlang'ich tayyorgarlikni isloh qilish: muammo va yechimlar	80
<i>Qudratov O'ktam G'ofurovich</i>	
Ustoz-shogird tizimida raqamli vositalardan foydalanishning metodik asoslari	85
<i>Tursunov Xusniddin Isomovich</i>	
Boshlang'ich sinf o'quvchilarida kommunikativ kompetensiyani shakllantirishda maktab va oila hamkorligining pedagogik imkoniyatlari	88
<i>Safarova Halovat Barnoyevna</i>	
Globallashtirish sharoitida tolerantlik madaniyatining nazariy-metodologik asoslari	91
<i>Yusupova Maftuna Ilxomidin qizi, Qurbonova Zebiniso Mamarajab qizi</i>	
Adobe After Effects muhitida inersiyaviy davomiylik va ustma-ust harakatni avtomatlashtirishning matematik modeli (Ziyoanim Overlap)	97
<i>Hakimov Bahtiyorjon Muzaffar o'g'li</i>	
Tizimli yondashuv asosida talabalarning raqamli kompetensiyasini takomillashtirishning uch komponentli konseptual modeli	101
<i>Kulidjanova Yulduzxon Inomjon qizi</i>	

The Theory of Fostering Students' Responsibility for Natural Resources and Waste in Karakalpak Folk Pedagogy.....	104
<i>Tursinbekova Qundizgul Joldasbekovna</i>	
Soft skills kompetensiyalarining ilmiy-pedagogik mohiyati va zaruriyati: soft skills tushunchasining evolyutsiyasi, asosiy komponentlari, turlari va tasnifi	109
<i>Igamberdiyeva Gulmira Botir qizi</i>	
O'zbek va ingliz tillarida "yolg'izlik" konseptining leksik-semantik xususiyatlari.....	115
<i>Sabina Saitmurodova Olim qizi</i>	
Bo'lajak pedagoglarni kasbiy tayyorlashda art-pedagogikaning imkoniyatlari.....	119
<i>Komolova Iroda Xamidullayevna</i>	
9-sinf iqtisodiy va ijtimoiy geografiya darslarida GIS texnologiyalaridan foydalanishning pedagogik imkoniyatlari va uslubiy muammolari	123
<i>Sapayeva Gulbahor Odilbek qizi</i>	
Zamonaviy biologiya ta'limida interaktiv metodlarni qo'llashning nazariy jihatlarini	126
<i>Abdullayeva Guzalxan Vladimirovna</i>	
Bo'lajak boshlang'ich sinf o'qituvchilarini xalqaro baholash dasturlari bilan ishlashga tayyorlashning zarurati	130
<i>Berdimurodova Mexrubon Masudjonovna</i>	
Nutq nuqsoni bo'lgan o'quvchilarning ijtimoiy moslashuv jarayoniga ta'sir etuvchi omillar	136
<i>G'aniyeva Maloxat Odilovna</i>	
Ruh salomatlikni mustahkamlashda psixologik treninglarning ahamiyati	140
<i>Maqsuda Norbosheva, Nafisa Abduyeva</i>	
Xitoy tilini xalqaro miqyosda o'qitishning zamonaviy tendensiyalari.....	144
<i>Shasaidova Lola Shamaksudovna</i>	
Социально-экологический кризис в Южном Приаралье.....	149
<i>Сейтова З. П.</i>	
Iqtisodiy fanlar bo'yicha to'garak faoliyatini tashkil etishning nazariy-metodik asoslari.....	153
<i>Xusanboyeva Tursunoy Muxammadqasimjanovna</i>	
Motivational Readiness for Continuous Professional Development.....	162
<i>Okilova Kamola Sadulloyevna</i>	
Raqamli ta'lim muhitida o'quvchilarda antisotsial xulq-atvorning oldini olishning pedagogik mexanizmlari ..	166
<i>Davronova Zarrina Baxtiyorovna</i>	
Yapon tilini o'qitishda らしい (rashii) evidentsiallik ko'rsatkichini o'rgatishning pedagogik xususiyatlari	173
<i>Musayeva Aziza Ibrohim qizi</i>	
Ta'lim tizimini rivojlantirishda pedagogik prognostikaning nazariy-metodologik asoslari va metodik imkoniyatlari.....	178
<i>Sharipova Shaxnoza Xasanovna</i>	
Qoraqalpoq nasrida inson psixologiyasi.....	183
<i>Dosbergenova Miyrigul Sadiratdinovna</i>	
Tibbiy ta'lim klasterida talaba markazlashgan muhitni shakllantirish: kredit-modul sharoitida intellektual adaptiv tyutorlik texnologiyasining pedagogik imkoniyatlari	188
<i>Ibragimova Venera Azadovna</i>	
Turli yosh davrlarida perfektsionizm va maqullanish motivatsiyasi o'rtasidagi bog'liqlikni o'rganish.....	193
<i>Nazaraliyeva Marhabo Xayitboyevna</i>	
Frazeologik derivatsiyaning lingvomadaniy xususiyatlari	197
<i>Raxmonova Gavhar Nuritdinovna</i>	
Development of adolescent thinking and its psychodiagnostics and psychocorrection	202
<i>Samarova Shoxista Rabidjanovna</i>	
Jadid pedagogik konsepsiyasi va zamonaviy ta'lim tizimi integratsiyasi: tarixiy-pedagogik tahlil va amaliy yo'nalishlar	209
<i>Shamsullayeva Ruxsatoy Sunnatullayevna</i>	

Kredit-modul tizimi asosida kasbiy ta'lim tashkilotlari o'quvchilarini kasbiy kompetensiyalarini baholashning pedagogik mexanizmi	213
<i>Shoyqulov Baxtiyor Bakirovich</i>	
Modern Socio-Psychological Trends in the Study of Emotional Alienation	219
<i>Yangibaeva Dildorakhon Rakhmon kizi</i>	
O'quv-mashq guruhi futbolchilarining jismoniy tayyorgarligi.....	225
<i>Xolmaxmatov Boburjon Musurmon o'g'li</i>	
Sport ta'limida axborot bilan boyitilgan o'quv muhitini yaratish va vizualizatsiya vositalarining didaktik imkoniyatlari	230
<i>Muxitdinova Nigora Mexriddinovna</i>	
Bo'lajak mutaxassislarda yangi avlod darsliklari bilan ishlash ko'nikmalarini rivojlantirishning didaktik imkoniyatlari	236
<i>Abdujalilov Farruxbek Po'latjon o'g'li</i>	
O'smirlarda deviant xulq-atvor shakllanishining psixologik xususiyatlari.....	239
<i>Robiya Toshpo'latova Akmal qizi, X. A. Asqarova</i>	
Aralash ta'limning pedagogik mohiyati va didaktik tamoyillari.....	244
<i>Azerbayeva Elmira Muratbayevna</i>	
Texnikaviy fanlarni o'qitish jarayonini tashkil qilish	248
<i>Niyazova Bibiniso Boltayevna</i>	
Estetik tarbiya va ruhiy go'zallik: san'at va adabiyotga muhabbat orqali shaxsdagi buzg'unchi xulq-atvorning oldini olish.....	253
<i>Nigora Yo'ldasheva Sodiqjon qizi</i>	
Raqamli texnologiyalar asosida bo'lajak qishloq xo'jaligi muhandislarini loyihalash-konstruktsiyalash faoliyatiga tayyorlash metodikasini takomillashtirish	259
<i>Xolmo'minova Shahnoza Gulyam qizi</i>	
Bo'lajak musiqa o'qituvchilarining raqamli kompetentligini rivojlantirishning pedagogik shart-sharoitlari.....	264
<i>Axrоров Xurshid Xamidovich</i>	
Bo'lajak boshlang'ich sinf o'qituvchilarining tanqidiy tafakkurini rivojlantirishning nazariy asoslari	271
<i>G'ofurova Mohidil Sayfuddin qizi</i>	
Bo'lajak muhandislarning geoinformatsion kompetentligini rivojlantirish muammosi tahlili	275
<i>Berdiyev Dilshod Faxriddin o'g'li</i>	
Академия Маъмуна: силиконовая долина средневековья.....	279
<i>Аъзамова Диёра Дильшодовна</i>	
Biblioterapiya vositasida boshlang'ich sinf o'quvchilarida qadriyatlarga ijobiy munosabatni shakllantirish yo'llari va vositalari.....	286
<i>Komolova Shoxsanam Muzaffar qizi</i>	
Ixtisoslik fanlarini o'qitishda raqamli modellashtirish vositalarini didaktik moslashtirish: integrativ ta'lim platformasi misolida.....	291
<i>Usarov Jabbor Eshbekovich</i>	

BO'LAJAK BOSHLANG'ICH SINF O'QITUVCHILARINING TANQIDIY TAFAKKURINI RIVOJLANTIRISHNING NAZARIY ASOSLARI

G'ofurova Mohidil Sayfutdin qizi

Oliy ta'limni rivojlantirish tadqiqotlari markazi
1-bosqich tayanch doktoranti

Annotatsiya: Mazkur maqolada bo'lajak boshlang'ich sinf o'qituvchilarining tanqidiy tafakkurini shakllantirishning fundamental elementlari va ularning pedagogik ahamiyati tadqiq etiladi. Maqolada tanqidiy tafakkurning asosiy elementlari tahlil qilinib, talabalarda ushbu ko'nikmani shakllantirishning samarali strategiyalari taklif etilgan. Tadqiqotda tanqidiy tafakkurning 4K tamoyillari va bosqichma-bosqich rivojlanish mexanizmlari tahlil qilingan.

Kalit so'zlar: tanqidiy tafakkur, o'z-o'zini baholash, real muammoli vaziyatlar, 4K modeli, kognitiv rivojlanish, ijtimoiy-emotsional ta'lim (SEL).

Abstract: This article examines the fundamental elements of critical thinking formation in future primary school teachers and their pedagogical significance. The article analyzes the main elements of critical thinking and proposes effective strategies for the formation of this skill in students. The study analyzes the 4K principles of critical thinking and the mechanisms of its gradual development.

Key words: critical thinking, self-assessment, real-world problem situations, 4K model, cognitive development, social-emotional learning (SEL).

Аннотация: В данной статье рассматриваются фундаментальные элементы формирования критического мышления у будущих учителей начальной школы и их педагогическое значение. Анализируются основные элементы критического мышления и предлагаются эффективные стратегии формирования этого навыка у учащихся. В исследовании анализируются принципы критического мышления по модели 4К и механизмы его постепенного развития.

Ключевые слова: критическое мышление, самооценка, реальные проблемные ситуации, модель 4К, когнитивное развитие, социально-эмоциональное обучение (СЭО).

KIRISH

Tanqidiy tafakkur (critical thinking) - bu ma'lumotlarni shunchaki qabul qilish emas, balki ularni tahlil qilish, baholash va sintez qilish orqali yangi mazmun yaratish jarayonidir. Ilmiy adabiyotlarda "tanqidiy tafakkur" tushunchasi ko'p qirrali fenomen sifatida talqin etiladi. "Tanqidiy fikrlash" atamasi ilk bor XX asrning ikkinchi yarmida vujudga kelgan bo'lib, falsafa va pedagogik ensiklopedik lug'atlarda tanqidiy tafakkur quyidagicha ilmiy talqin qilinadi: "Tanqidiy tafakkur - nima qilinishi yoki nimaga ishonilishi kerakligi to'g'risida qaror qabul qilishga yo'naltirilgan oqilona refleksiv fikrlashdir".¹

Bir qator tadqiqotchi olimlar tanqidiy tafakkurni shakllantirish zaruratini "Boshlang'ich sinf o'quvchilarida intellektuallikni rivojlantirish, pedagogik faoliyatni optimallashtirish, qulaylashtirishda zarur bo'lgan axborotni qo'lga kiritish jarayoni" deb ta'kidlaydilar. Jahon psixologiyasida tanqidiy tafakkur bo'yicha 1-o'rindagi muallif Diana Xalpern esa tanqidiy tafakkurni "ko'zlangan natijaga erishish ehtimolini oshiradigan kognitiv ko'nikmalar va strategiyalardan foydalanish" deb tavsiflaydi. U o'zining "Психология критического мышления" asarida: "Faol va interaktiv bilishning bir necha darajalarida bir vaqtda ro'y beradigan jarayon tanqidiy fikrlash bo'lib hisoblanadi. Tanqidiy fikr egasiga hiyla va nayranglar kamroq ta'sir qiladi, o'zining shaxsiy qarashlar tizimi bo'lgani uchun ular turli xavf-xatarlardan holi bo'ladilar", deb yozadi. Vigotskiy asarlari asosida xulosa qiladigan bo'lsak, tanqidiy tafakkur yuqori darajadagi kognitiv faoliyat bo'lib, shaxsning o'z intellektual harakatlarini boshqarish va axborotni tizimli tahlil qilish mahoratidir.

¹ R.Ennis fikri-mantiqiy-pedagogik yondashuvning asoschisi.

Bo'lajak boshlang'ich sinf o'qituvchisi uchun ushbu ko'nikma umrbod ustunlik beruvchi professional qurol hisoblanadi. Axborot oqimi shiddatli bo'lgan bugungi davrda boshlang'ich sinf o'qituvchisi "axborot filtri" vazifasini o'tashi, ya'ni ishonchli ma'lumotni soxta xabarlardan ajrata olishi shart. Bu qobiliyat o'qituvchining dars berish samaradorligini va o'quvchilarning kognitiv rivojlanishini ta'minlaydi.

Bo'lajak boshlang'ich sinf o'qituvchilarining tanqidiy tafakkurini rivojlantirish masalasi zamonaviy pedagogikada kognitiv psixologiya va funksional savodxonlikning kesishuv nuqtasi sifatida qaralmoqda. Ushbu jarayonning nazariy asoslarini tushunish uchun xalqaro ta'lim platformalari va tadqiqot institutlari (Immerse Education, 21K School) tomonidan ilgari surilgan fundamental konsepsiyalarni tizimli tahlil qilish lozim.

Tanqidiy tafakkur shunchaki mantiqiy xulosalar yig'indisi bo'lib qolmasdan, balki to'rtta o'zaro bog'liq ustun - 4K asosiga qurilgan kognitiv tizim hisoblanadi: tanqidiy fikrlash, ijodkorlik, hamkorlik va muloqot. Zamonaviy pedagogik nazariyalarga ko'ra, tanqidiy tafakkur rivojlanishi jarayoni 4K asosida amalga oshadi:

1. Tanqidiy fikrlash - ma'lumotlarni tahlil qilish, muammolarni aniqlash va mantiqiy qarorlar qabul qilish qobiliyati. Ushbu bosqich qolgan uch bosqich bilan integratsiyalashgan holda bo'lajak o'qituvchining tanqidiy tafakkurini samarali shakllantiradi.
2. Ijodkorlik. Tanqidiy tafakkur ijodkorlik bilan uyg'unlashganda, bo'lajak o'qituvchilar muammolarni yangi va innovatsion yechimlar orqali hal qilishga o'rganadilar, fantaziya va kashfiyot asosida qarorlar qabul qilishga imkon beradi.
3. Tanqidiy tafakkur faqat individual qobiliyat emas, balki ijtimoiy muloqot orqali rivojlanadi. Hamkorlik bosqichi guruhdagi fikr almashish, vazifalarni birgalikda taqsimlab, birga yechim topishni o'z ichiga oladi.
4. Muloqot bosqichi tanqidiy tafakkurni boshqalarga yetkazish, fikrlarni baham ko'rish va konstruktiv muhokama qilishni o'z ichiga oladi. Faqat tahlil va ijod yetarli emas, olingan natijani aniq va tushunarli tarzda ifodalash zarur.

MAVZUGA OID ADABIYOTLAR SHARHI

Tanqidiy tafakkur nazariyasi ko'plab xorijiy olimlar tomonidan o'rganilgan.

John Dewey tanqidiy tafakkurni reflektiv fikrlash jarayoni sifatida izohlab, har qanday xulosaga dalillar asosida kelish zarurligini ta'kidlaydi. Robert Ennis esa tanqidiy tafakkurni "nima qilish yoki nimaga ishonish kerakligi haqida oqilona va reflektiv qaror qabul qilishga yo'naltirilgan fikrlash" deb ta'riflaydi.

Richard Paul va Linda Elder tanqidiy tafakkurning intellektual standartlari hamda fikrlash elementlari modelini ishlab chiqib, uni pedagogik amaliyotga tatbiq etish metodikasini taklif etganlar.

Diane Halpern tanqidiy tafakkurni kognitiv strategiyalar majmui sifatida baholab, uni ta'lim jarayonida maxsus mashqlar orqali rivojlantirish mumkinligini asoslagan.

Benjamin Bloomning taksonomiyasida esa tahlil, baholash va yaratish yuqori darajadagi fikrlash ko'nikmalari sifatida e'tirof etilib, tanqidiy tafakkurni rivojlantirishning nazariy asoslaridan biri hisoblanadi.

Ushbu nazariy asoslar bo'lajak boshlang'ich sinf o'qituvchisini passiv bilim uzatuvchidan faol intellektual boshqaruvchiga aylantiradi. Tanqidiy tafakkur nafaqat dars o'tish uslubini, balki pedagogning dunyoqarashini va muammolarga nisbatan ratsional yondashuvini shakllantiradi. Tanqidiy fikrlovchi shaxs ochiq fikrlovchi, analitik ko'nikmalar va savol berish san'atini egallagan bo'lishi lozim. Shundagina u ma'lumotlar oqimidagi faktlarni subyektiv fikrlardan ajratadi, dalillarga tayanib xulosa chiqaradi, o'zining professional qarashlari xato bo'lishi mumkinligini tan olib, o'z fikrlash jarayonini nazorat qilib, intellektual xatolarini aniqlay oladi hamda kelajakdagi qarorlarida bu tajribadan foydalanib ish ko'radi.

Kognitiv nazariyalar o'quvchi va o'qituvchilarda tanqidiy tafakkur qanday rivojlanishini tushuntiradi. Blum taksonomiyasiga ko'ra, tanqidiy fikrlash tahlil, baholash va yaratishni o'z ichiga olgan yuqori darajadagi fikrlash qobiliyatlari orqali rivojlanadi. Tanqidiy tafakkur rivojlanishi insonning fikrlash jarayonlari o'z-o'zini anglashiga asoslanadi. Bo'lajak boshlang'ich sinf o'qituvchilarida tanqidiy tafakkurni rivojlantirishda ilmiy salohiyatni sifat jihatdan yangilashga qaratilgan kompleks yondashuvga tayanamiz. Tanqidiy tafakkurni nazariy tushunchadan amaliy ko'nikmaga aylantirish maqsadida yetti bosqichli rivojlantirish algoritmini tayanch sifatida ko'rib chiqamiz:

1. **Muammoni identifikatsiya qilish:** vaziyatni aniq belgilash (Identify the problem).
2. **Dalillarni to'plash:** ishonchli va tekshirilgan ma'lumotlarga tayanish.
3. **Qiyosiy tahlil:** turli qarashlarni (viewpoints) o'zaro solishtirish.
4. **Farazlarni tekshirish:** shaxsiy subyektiv qarashlardan voz kechish.
5. **Mantiqiy xulosa:** faktlarga asoslangan yakuniy hukm chiqarish.

6. **Kommunikatsiya:** xulosani tizimli yetkazish.

7. **Refleksiya:** olingan natijani tahlil qilish va jarayonni takomillashtirish.

TADQIQOT METODOLOGIYASI

Tanqidiy tafakkurning darajalari bir qator pedagogik metodlar orqali aniqlanadi. Masalan, Y. Yirasek, A. Kernlar tomonidan ishlab chiqilgan yoshlarning bilim olishga bo'lgan moyilliklarini aniqlovchi testlar, D.B. Elkoninning "Grafik diktant"lari, A.L. Vengerning "Nuqtalar bo'yab chizish", I. Shvantsarning "Aqliy rivojlantirishni diagnostika qilish" kabi metodikalari mashhurdir. Shulardan D.B. Elkoninning "Grafik diktant" metodikasini ko'rib o'tamiz.

TAHLIL VA NATIJALAR

Ushbu metodologik yondashuv bo'lajak o'qituvchilarning professional tayyorgarligini sifat jihatdan yangi bosqichga olib chiqadi. Bundan tashqari, bizga ma'lumotlarni tahlil qilish jarayonida emotsional intellekt yordamga kelib, quyidagi imkoniyatlarni beradi: ratsional qaror qabul qilish, impulsiv reaksiyalardan voz kechib, vaziyatni xolis baholash va "reaksiya o'rniga mulohaza" tamoyiliga amal qilish; ijtimoiy-emotsional ta'lim (SEL):

- o'qituvchi o'zining fikrlash qoliplarini anglagan holda, o'quvchilarda ham mustaqil fikrlash va hissiyotlarni boshqarish ko'nikmalarini rivojlantiradi;
- kollaborativ yetakchilik: tanqidiy fikrlovchi pedagog jamoaviy muhokamalarda adolat va maqsad bilan yondashib, turli qarashlarni hurmat qilish orqali samarali ish muhitini yaratadi.

Shu tarzda, emotsional intellekt tanqidiy tafakkurga "insoniy qiyofa" baxsh etadi. Bu esa boshlang'ich sinf o'qituvchisiga nafaqat o'quv rejasini bajarishda, balki maktab hayotidagi murakkab ijtimoiy-psixologik muammolarni aniqlik va ishonch bilan hal qilishda yordam beradi.

Psixologiya va pedagogikada (xususan, R. Paul va L. Elder tasnifi bo'yicha) tanqidiy tafakkur rivojlanishi odatda quyidagi bosqichlarda bo'ladi:

DARAJA	TAVSIFI
Omilkor bo'lmagan fikrlovchi	O'z fikrlashidagi muammolarni anglamaydi, qarorlarni asosan hissiyotga tayanib qabul qiladi.
Tavakkalchi (E'tiroz bildiruvchi)	O'z fikrlashidagi kamchiliklarni anglay boshlaydi, lekin ularni qanday tuzatishni bilmaydi.
Boshlovchi fikrlovchi	Fikrlashini nazorat qilishga harakat qiladi, muntazam bo'lmasada, tahlil qilishga urinadi.
Amaliyotchi fikrlovchi	Doimiy ravishda tanqidiy tahlil usullaridan foydalanadi, o'zining intellektual zaif tomonlarini biladi.
Ilg'or(Mahoratli) fikrlovchi	Tanqidiy tahlil uning odatiga aylangan, axborotni avtomatik ravishda tekshiradi va mantiqiy xulosalar chiqaradi.

Ushbu darajalarni belgilashda tahlil (analiz - axborotni bo'laklarga bo'lish va ular orasidagi bog'liqlikni topish), sintez (turli ma'lumotlarni birlashtirib, yangi xulosa chiqarish), baholash (dalillarning ishonchligi va mantiqlikni tekshirish), o'z-o'zini tartibga solish - o'z fikrlash jarayonidagi xatolarni tuzatish ko'nikmalari asos qilib olingan.

Buning uchun bizga katakli qog'oz va qalam kerak bo'ladi. Psixolog yoki o'qituvchi yo'nalishlarni aytib turadi, respondent esa qalamni qog'ozdan uzmasdan chiziqli chizadi. Masalan, ko'rsatma quyidagicha bo'lishi mumkin:

- Bitta katak o'ngga.
- Bitta katak yuqoriga.
- Bitta katak o'ngga.
- Bitta katak pastga.
- Bitta katak o'ngga... (va hokazo).

Natijada qog'ozda ma'lum bir geometrik shakl yoki hayvon tasviri (masalan, it, quyon yoki kalit) hosil bo'lishi kerak. Tanqidiy tafakkur kontekstida bu metodika insonning diqqatni jamlash va mantiqiy ketma-ketlikni buzmaslik darajasini ko'rsatib beradi.

Tanqidiy tafakkurni rivojlantirish oson narsa emas. Bu muayyan yosh davrida tugallanishi va unutilishi mumkin bo'lgan masala ham emas. Tanqidiy tafakkurga olib boradigan aniq-ravshan yo'llar mavjud bo'lmasa-da, uni paydo qilish uchun quyidagilarga e'tibor qaratishimiz maqsadga muvofiq bo'ladi:

1. Bo'lajak boshlang'ich sinf o'qituvchilarida o'ziga xos nuqtai nazarni qo'llab-quvvatlash;
2. Bir fikrdan boshqasining afzalligini asoslash mahoratini shakllantirish;
3. Murakkab muammolarni yechish mahorati;
4. Dalillarga asoslangan holda bahslashishga odatlantirish;
5. Yagona fikrni ishlab chiqish uchun o'zaro hamkorlikda ishlash mahorati.

Bo'lajak boshlang'ich sinf o'qituvchilarini faol o'ylash jarayoniga kiritish, muammoli vaziyatni yechish, mantiqiy jarayonlarni oqilona hal etishga o'rgatish bilim o'zlashtirishda ijobiy natijalarga olib kelishi muqarrar.

XULOSA VA TAKLIFLAR

Bo'lajak o'qituvchilarning tahliliy-tanqidiy qobiliyatlarini oshirish uchun oliy ta'lim jarayoniga yetti bosqichli algoritmik yondashuvni (muammoni aniqlashdan refleksiya gacha) tatbiq etish lozim. Dars jarayonlarida "Real-world problems" hayotiy keyslari va debat usullaridan ko'proq foydalanish talabalarda mustaqil fikrlash qoliplarini shakllantiradi.

Muxtasar qilib aytganda, tanqidiy tafakkur komponentlarining o'qituvchi tayyorlash tizimiga integratsiyasi ta'lim jarayonini yangi sifat bosqichiga olib chiqadi. Mazkur izlanishlar natijasi o'laroq, tanqidiy tafakkurni pedagogik faoliyatning ajralmas qismi sifatida e'tirof etish maqsadga muvofiq.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati:

1. Vigotskiy, L. S. (2005). Psixologiya razvitiya cheloveka. Moskva: Izd-vo Smisl.
2. Dewey, J. (1933). How We Think: A Restatement of the Relation of Reflective Thinking to the Educative Process. Boston: D.C. Heath and Co.
3. Ennis, R. H. (2011). The Nature of Critical Thinking: An Outline of Critical Thinking Dispositions and Abilities. University of Illinois.
4. Halpern, D. F. (2014). Thought and Knowledge: An Introduction to Critical Thinking (5th ed.). Psychology Press.
5. Immerse Education. (2024). The 4 C's of Critical Thinking: Curiosity, Creativity, Communication, and Collaboration in Modern Pedagogy. Global Education Insights.
6. Safarova, R. G. va boshqalar. (2023). Boshlang'ich ta'lim didaktikasi. Toshkent: "O'qituvchi".
7. Saidov, M. (2022). Pedagogik mahorat va tanqidiy tahlil. "Pedagogik mahorat" ilmiy-nazariy jurnali, 4-son.
8. 21K School Global. (2026). Developing Critical Thinking: Strategies for Future Educators. Academic Repository.
9. Yo'ldoshev, J.G', Usmonov S.A. (2004). Zamonaviy pedagogic texnologiyalarni amaliyotga joriy etish. Toshkent: "Fan va texnologiya".

-
- 13.00.00 Pedagogika fanlari
 - 13.00.01 Pedagogika nazariyasi. Pedagogik ta'limotlar tarixi
 - 13.00.02 Ta'lim va tarbiya nazariyasi va metodikasi (sohalar bo'yicha)
 - 13.00.03 Maxsus pedagogika
 - 13.00.04 Jismoniy tarbiya va sport mashg'ulotlari nazariyasi va metodikasi
 - 13.00.05 Kasb-hunar ta'limi nazariyasi va metodikasi
 - 13.00.06 Elektron ta'lim nazariyasi va metodikasi (ta'lim sohaları va bosqichlari bo'yicha)
 - 13.00.07 Ta'limda menejment
 - 13.00.08 Maktabgacha ta'lim va tarbiya nazariyasi va metodikasi
 - 13.00.09 Ijtimoiy pedagogika
 - 07.00.00 Tarix fanlari
 - 19.00.00 Psixologiya fanlari
 - 01.00.00 Fizika-matematika fanlari
 - 02.00.00 Kimyo fanlari
 - 03.00.00 Biologiya fanlari
 - 09.00.00 Falsafa fanlari
 - 10.00.00 Filologiya fanlari
 - 11.00.00 Geografiya fanlari

AKTABGACHA VA AKTAB TA'LIMI

Mas'ul muharrir: Ramzidin Ashurov

Ingliz tili muharriri: Murod Xoliyorov

Musahhih: Alibek Zokirov

Sahifalovchi va dizayner: Iskandar Islomov

2026. №7(2)

© Materiallar ko'chirib bosilganda "Maktabgacha va maktab ta'limi" jurnali manba sifatida ko'rsatilishi shart. Jurnalda bosilgan material va reklamalardagi dalillarning aniqligiga mualliflar ma'sul. Tahririyat fikri har vaqt ham mualliflar fikriga mos kelamasligi mumkin. Tahririyatga yuborilgan materiallar qaytarilmaydi.

"Maktabgacha va maktab ta'limi" jurnali 26.09.2023-yildan O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Adminstratsiyasi huzuridagi Axborot va ommaviy kommunikatsiyalar agentligi tomonidan №C-5669363 reyestr raqami tartibi bo'yicha ro'yxatdan o'tkazilgan.
Litsenziya raqami: № 136361.

Manzilimiz: Toshkent shahar, Yunusobod tumani
19-mavze, 17-uy.